

1. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה כ
וכבר בארנו (ריש שרש יב) שזה הכלל הוא כולל חלקים ושהמנורה והשלחן והמזבח וזולתם כלם הם מחלקי המקדש והכל ייקרא מקדש וכבר ייחד הציווי בכל חלק וחלק.

2. ספר המצוות לרמב"ם שורש יב
השרש השנים עשר שאין ראוי למנות חלקי מלאכה מן המלאכות שבא הצווי בעשייתה כל חלק וחלק בפני עצמו: ידוע שאנחנו פעמים נצטוו על מעשה אחד מן המעשים ואחר כן יתחיל הכתוב לבאר איכות המעשה ההוא ויבאר השם שזכר ויאמר על מה הוא כולל. אם כן אין ראוי שיימנה כל צווי שבא באותו הבאור מצוה בפני עצמה. כמו אמרו (ר"פ תרומ) ועשו לי מקדש שזה מצות עשה אחת (ע' כ) מכלל המצוות והוא שיהיה לנו בית מוכן יבאו אליו ויחוגו ובו תהיה ההקרבה ובו יהיה הקבוץ במועדים. ואחר כן בא לתאר חלקיו ואיך ייעשו. ואין ראוי שיימנה כל מה שאמר בו ועשית ועשית מצוה בפני עצמה.

3. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם מצות עשה לג
וכבר נתבאר (שרש יב) שאין מונים חלקי המצוות. ולכן לא נמנה אנחנו עשיית השלחן והמנורה והמזבח מצוה מפני שנצטוונו לשום לחם לפני י"י תמיד וצוה אותנו בהכשר העבודה הזאת שהיא לשום אותו בשלחן מתואר כן ושיסודר עליו בענין כן וצונו יתברך בהדלקת הנר לפניו וסדר לנו שתהיה ההדלקה הזו במנורת זהב משקלה ועניינה כן וכן, והנה הם תשמישי קדושה. ולא הוכשר בעיני הטעם שכתב בו הרב שאמר (מ' כ) שהם חלק מחלקי המקדש. לפי שאין הכלים חלק מן הבית אבל הם שתיים מצות ואינן מעכבות זו את זו ומקריבין בבית אף על פי שאין בו כלים אלו. ולכן אצלי עשיית הארון והכפורת לשום שם העדות תמנה מצוה בפני עצמה.

4. רמב"ן שמות פרק כה פסוק ב
והנה הם קדושים ראויים שיהיה בהם מקדש להשרות שכינתו ביניהם. ולכן צוה תחלה על דבר המשכן שיהיה לו בית בתוכם מקדש לשמו, ושם ידבר עם משה ויצוה את בני ישראל. והנה עקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון. כמו שאמר (להלן כה כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת.

- *מה המחלוקת בין הרמב"ם לרמב"ן בהתייחסות לכלי המקדש במניין המצוות?
- *באיזה כלי באה המחלוקת לידי ביטוי?
- *מה שורש המחלוקת? היעזר במקורות הבאים.

הר סיני והר המוריה

5. רמב"ן שמות פרק כה פסוק ב
סוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם (לעיל כד טז) וישכן כבוד ה' על הר סיני, וכתוב (דברים ה כא) הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו, כן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן (להלן מ לד). והזכיר במשכן שני פעמים וכבוד ה' מלא את המשכן, כנגד "את כבודו ואת גדלו". והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני. ובבא משה היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני. וכמו שאמר במתן תורה (דברים ד לו) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, כך במשכן כתיב (במדבר ז פט) וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים וידבר אליו. ונכפל "וידבר אליו" להגיד מה שאמרו בקבלה שהיה הקול בא מן השמים אל משה מעל הכפרת ומשם מדבר עמו, כי כל דבור עם משה היה מן השמים ביום ונשמע מבין שני הכרובים, כדרך ודבריו שמעת מתוך האש (דברים ד לו), ועל כן היו שניהם זהב. וכן אמר הכתוב (להלן כט מב מג) אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם ונקדש בכבודי, כי שם יהיה בית מועד לדבור ונקדש בכבודי: והמסתכל יפה בכתובים הנאמרים במתן תורה ומבין מה שכתבנו בהם (ע' להלן פסוק כא) יבין סוד המשכן ובית המקדש, ויוכל להתבונן בו ממה שאמר שלמה בחכמתו בתפלתו בבית המקדש ה' אלהי ישראל (מ"א ח כג), כמו שאמר בהר סיני ויראו את אלהי ישראל.

7. שמות רבה (וילנא) פרשת תרומה פרשה לג
ויש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו אמר הקדוש ברוך הוא לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה שנאמר ויקחו לי תרומה, משל למלך שהיה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי, כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש.

6. תהילים פרק ס"ח פס' י"ז
לְמַה, תִּרְצְדוּן-- הָרִים גְּבֻנִים
הָהָר--חֲמַד אֱלֹהִים לְשִׁבְתוֹ; אֶף-
יְהוָה, יִשְׁכֵּן לְנֶצַח.

*מהו היחס בין מעמד הר סיני למשכן לדעת הרמב"ן?

8. ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק לד
ואמנם זה כולו להודיע להם שזה המראה הגדול אשר ראייתם אותו ר"ל במעמד הר סיני, אינו ענין מתמיד עמכם ולא יהיה בעתיד כמותו, ולא יהיה תמיד לא אש ולא ענו כמו שהוא עתה על המשכן תמיד.

9. רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ב הלכה א
המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר זה מזבח לעולה לישראל, ובמקדש נעקד יצחק אבינו
שנאמר ולך לך אל ארץ המוריה ונאמר בדברי הימים ויחל שלמה לבנות את בית יי בירושלים בהר המוריה אשר נראה לדוד
אביהו אשר הכין במקום דוד בגרן ארנן היבוס.

10. ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מה

ואין ספק אצלי ג"כ שהמקום אשר ייחדו אברהם בנבואה היה ידוע אצל משה רבינו ואצל רבים, שאברהם צוה אותם שיהיה
בית עבודה, כמו שבאר המתרגם ואמר, ופלח וצלי אברהם תמו באתרא ההוא, ואמר קדם ה' הכא יהו פלחיו דריא.

*מהו היחס בין מעמד הר סיני למשכן לדעת הרמב"ם?

*מה הקשר בין מחלוקת זו למחלוקת הקודמת?

*כיצד משליכה שיטתם במחלוקת הנ"ל על שיטתם בענין כוחם של חכמים? היעזר במקורות הבאים.

11. ספר המצוות לרמב"ם שורש א

כי כל מה שאמרו חכמים לעשותו וכל מה שהזהירו ממנו כבר צווה משה רבינו בסיני שיצונו לקיימו והוא אמרו (ר"פ שופט")
על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה והזהירו מעבור בדבר מכל מה שתקנו או גזרו ואמר (שם) לא
תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל

12. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש א

אבל הדבר הברור המנוקה מכל שבוש הוא שנודיע שאין הלאו הזה לא תסור אלא במה שאמרו בפירושי התורה כגון הדברים
הנדרשים בתורה בגזרה שוה או בבנין אב ושאר שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או במשמעות לשון הכתוב עצמו וכן
במה שקבלו הלכה למשה מסיני תורה שבעל פה שאם יראו הם שזה הדבר אסור או מותר מן התורה לפי מדרש הכתוב או
לפי פירושו או הלכה מפי השמועה ממה רבינו יראה הוא הפך חייב לבטל דעתו ולהאמין במה שאמרו הם.

13. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש א

אבל אנו עם היות דעתנו שאין בהם זכר בלאו הזה מ"מ מנהג חכמים הוא לומר כלשון הזה לפי שהורשו מאתו ית' מפי
הקבלה לתקן ולסדר והם דורשים בזה רמזים וגימטריאות. והתימה שתמה הרב מן תורה צוה לנו משה שירמוז למגלה ונר
חנוכה בגימטריא איננו גדול. שכבר דרשו (מגיל' ז א) כתוב זאת זכרון בספר כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, זכרון
מה שכתוב בנביאים, בספר מה שכתוב במגלה. כי התורה תצוה ותפרש ותודיע ותרמוז. וכבר רמזה לגלותנו בגימטריא כמו
שאמרו (סנה' לח א) צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהקדים שתי שנים לנושנתם. וכן אמרו בפרק ראשון
שלברכות (ה א) מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם לוחות האבן זו המקרא
והתורה זו המשנה והמצוה כמשמעה אשר כתבתי אלו נביאים להורותם זה התלמוד מלמד שכולם ניתנו למשה בסיני. והנה
זו המימרא מתרצת לבעל הלכות כל קושיות הרב שהרי הם אומרים בכולם ניתנו למשה בסיני. ובגמר ירושלמי במסכת מגלה
(פ"א ה"ז) רב ור' חנינא ור' נתן בר קפרא ור' יב"ל הוו יתבין ואמרין המגלה הזאת נאמרה למשה בסיני אלא שאין מוקדם
ומאוחר בתורה...

*מהי מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בענין תוקפם של מצוות דרבנן?
*כיצד מחלוקת זו קשורה במחלוקתם הקודמת? היעזר במקורות הבאים.

14. רמב"ן דברים פרק יז פסוק יא

ימין ושמאל - אפילו אם אומר לך על ימין שהוא שמאל או על שמאל שהוא ימין, לשון רש"י. וענינו, אפילו תחשוב בלבך שהם
טועים, והדבר פשוט בעיניך כאשר אתה יודע בין ימין לשמאלך, תעשה כמצותם, ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור הזה או
אהרוג האיש הנקי הזה, אבל תאמר כך צוה אותי האדון המצוה על המצות שאעשה בכל מצותיו ככל אשר יורוני העומדים
לפניו במקום אשר יבחר... כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול. ולשון
ספרי (שופטים קנד) אפילו מראין בעיניך על הימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שמע להם:

15. ספר הכוזרי מאמר ג אות לט

לט. אמר החבר: תורתנו קשורה בהלכה למשה מסיני או מן המקום אשר יבחר ה', כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים
לישעיהו ב' ג' במעמד שופטים ושוטרים וכהנים וסנהדרים, ואנחנו מצוים שנשמע מהשופט הממונה בכל דור ודור, כמו שאמר:
+דברים י"ז ט"ו או אל השופט אשר יהיה וגו' וסמך לו אמרו ועשית על פי התורה אשר יורוך, לא תסור מן הדבר... וקצת מצותינו
מן המקום אשר יבחר ה' עם החנאים הנזכרים. וכבר התמידה הנבואה בבית שני קרוב לארבעים שנה, וכבר שבח ירמיהו עד
מאד בנבואתו אנשי בית שני וחסידותם וחכמתם ויראתם, ואם לא נסמוך על אלה על מי נסמוך. וכבר אנו רואים מה שנקבע
אחרי משה והיתה מצוה, כמו שעשה שלמה שקדש את תוך החצר והעלה עולות בזולת המזבח, ועשה החג שבעת ימים ושבעת
ימים, ומה שכתב דוד ושמואל מסדר המשוררים בבית, והיו למצות תמידות, ומה שעשה שלמה במקדש, ומה שהניח ממה
שעשה משה במדבר, ומה שהעמיד עזרא בבית שני על קהלו לתת שליטת השקל +נחמיה י' ל"ג+ ומה שהעמידו במקום הארון
תכונה שתלו לפניו הפרוכת, בעבור שידעו כי הארון גנוז לשם.
מ. אמר הכוזרי: איך יתכן זה עם לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו.
מא. אמר החבר: לא נאמר זה אלא להמון, כדי שלא יחדשו משכלם ויתחכמו מדעתם ויקבעו לעצמם תורות מהקשתם כמו
שעושים הקראים.

*כיצד מוסברת המחלוקת הבאה ביניהם בענין י"ג מידות למחלוקת הקודמת?

16. ספר המצוות לרמב"ם שורש ב

כבר בארנו בפתיחת חבורנו בפרוש המשנה (בריש ההקד') שרוב דיני התורה יוצאו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן ושהדין היוצא במדה מאותן המדות הנה פעמים תפול בו המחלוקת ושיש שם דינין הם פירושים מקובלים ממה שאין מחלוקת בהם אבל הם מביאים ראיה עליהם באחת משלש עשרה מדות כי מחכמת הכתוב שהוא אפשר שיימצא בו רמז מורה על הפירוש ההוא המקובל או הקש יורה עליו. וכבר בארנו זה הענין שם. וכשהיה זה כן הנה לא כל מה שנמצא החכמים שהוציאו בהקש משלש עשרה מדות נאמר שהוא נאמר למשה בסיני ולא גם כן נאמר בכל מה שנמצאם תמצאהו כתוב בתורה ותמצאהו בתלמוד שלמדהו באחת משלש עשרה מדות אם בארו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה או בתלמוד יסמכהו אל אחת משלש עשרה מדות שהוא דרבנן כי פעמים יהיה פירוש מקובל. לפיכך הראוי בזה שכל מה שלא שזה דאורייתא הנה ראוי למנותו, שהמקבלים אמרו שהוא דאורייתא. ואם לא יבארו זה ולא דברו בו הנה הוא דרבנן, שאין שם כתוב יורה עליו.

17. השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש ב

ועקרנו שורש קבלתנו ב"ג מדות שהתורה נדרשת בהן ורוב התלמוד אשר יוסד בהן... שהמדות כולן אצלם כדבר מפורש בתורה ודורשים אותן מדעתם.

18. רמב"ן במדבר פרק טז פסוק כא

ויוסף אף ה' לחרות בישראל ויסת את דוד בהם. וכתב שם רש"י לא ידעתי על מה. ואני אומר בדרך סברא, שהיה עונש על ישראל בהתאחר בנין בית הבחירה, שהיה הארון הולך מאהל אל אהל כגר בארץ ואין השבטים מתעוררים לאמר נדרוש את ה' ונבנה הבית לשמו, כענין שנאמר (דברים יב ה) לשכנו תדרשו ובאת שמה, עד שנתעורר דוד לדבר מימים רבים ולזמן ארוך, שנאמר (ש"ב ז א ב) ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים יושב בתוך היריעה.

19. ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מה

ואשר לא התבאר בתורה ולא נזכר בפרט, אבל רמז אליו ואמר אל המקום אשר יבחר ה' וגו', יש בו אצלי שלש חכמות, האחת מהן, שלא יחזיקו בו האומות וילחמו עליו מלחמה חזקה כשידעו שזה המקום מן הארץ הוא תכלית התורה. והשנית, שלא יפסידוהו מי שהוא בידם עתה וישחיתוהו בכל יכלתם. והשלישית, והיא החזקה שבהם, שלא יבקש כל שבט היותו בנחלתו ולמשול בו, והיה נופל עליו מן המחלוקת והקטטה כמו שנפל בבקשת הכהונה, ולזה באה המצוה שלא יבנה בית הבחירה אלא אחר הקמת מלך שיצוה לבנותו ותסתלק המחלוקת, כמו שבארנו בספר שופטים.

*מדוע התעכב בניין בית המקדש עד ימי דוד ושלמה?
*כיצד קשורה מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בעניין זה למחלוקת קודמות?